

Het project Bij, Boer & Burger

Bijenvolken als onderdeel van het landbouwbedrijf

Tekst en foto Boki Luske, Louis Bolk Instituut

De meeste imkers zullen het beamen: het Nederlandse platteland is tegenwoordig niet de meest geschikte plek om bijenvolken te houden. In het verleden lag dat anders. Want honingbijen zijn nauw verbonden met de ontwikkelingen in de landbouw.

Bij, boer & burger: drie-eenheid?

Honingbijen werden van oudsher op boerderijen en landgoederen gehouden. Er zijn periodes geweest dat pachters en boeren verplicht waren om bijenvolken te houden, omdat ze 'honingcijs' moesten betalen (belasting in de vorm van bijenproducten). De honing, de was en propolis hadden een grote economische waarde voor burgers, onder andere als brandstof voor verlichting en als medicijn. In de periode van 1850 tot nu is er veel veranderd in de relatie tussen bij, boer en burger. Door nieuwe zoetmiddelen (suiker), nieuwe vormen van verlichting (stearine, fossiele brandstoffen en elektriciteit) en minder invloed van het geloof, hecht de burger minder waarde aan bijenproducten. Door de industrialisatie is de landbouw grootschaliger en intensiever geworden. Na de Tweede Wereldoorlog is deze ontwikkeling voortgezet met de komst van chemisch-synthetische gewasbeschermingsmiddelen. Het bouwplan versmalde naar een groter aandeel vegetatief vermeerderende, zelf- en windbestuivende gewassen. De boer is hiermee minder afhankelijk van bestuivers, maar bovenal is het platteland minder geschikt om bijenvolken en wilde bestuivers te huisvesten.

Herintroductie van bijenvolken

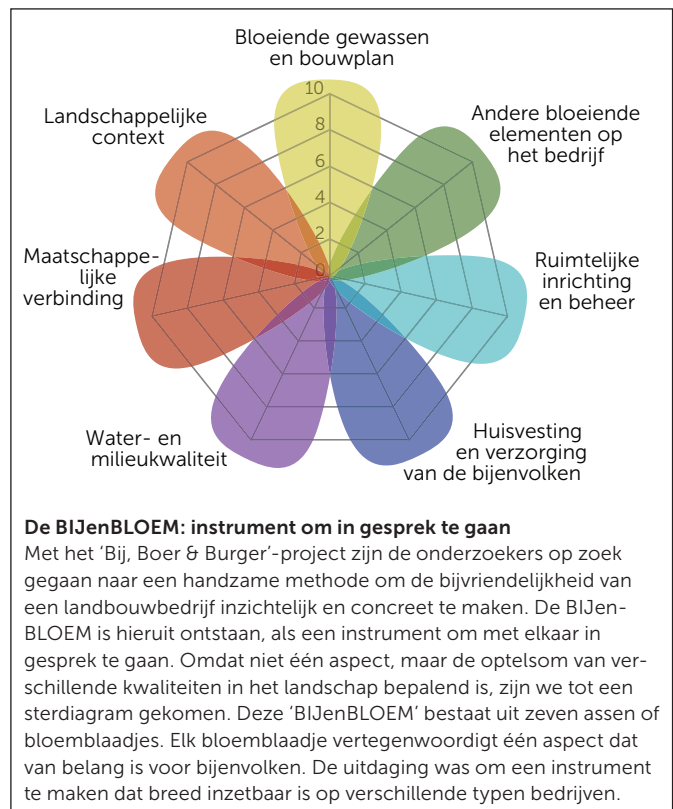
Estafette Odin is een ketenorganisatie voor biologische en biodynamische voeding met inmiddels 19 biologische supermarkten, een webshop en een groothandel. Estafette Odin wil een bijdrage leveren aan zaken die meer aandacht verdienen in de voedselketen, zoals bodemgezondheid en vitale bijenvolken. In 2010 is Estafette Odin begonnen met de Odin-imkerij (www.odin-imkerij.nl). Ze namen imker Jos Willemse in dienst om bijenvolken te verzorgen op de boerderijen van enkele van hun toeleveranciers. In 2011 werden de eerste bijenvolken op drie zorgboerderijen geplaatst. Nu staan er op elk van de in totaal tien biologische bedrijven twee of meer bijenvolken. In eerste instantie verzorgt de imker de volken, maar gaandeweg hebben enkele boeren het al overgenomen.

Veranderingen door komst bijenvolken

Onderzoekers van het Louis Bolk Instituut in Driebergen, dat onderzoek doet naar biologische landbouw, hebben met het project 'Bij, Boer en Burger', onderzocht wat er door de komst van de bijenvolken veranderde op de bedrijven. Vanuit het project zijn er verschillende activiteiten georganiseerd. Zo wisselden de boeren en de imker tijdens bijeenkomsten kennis en ervaringen uit over de bijenvolken, wilde bijen, biodiversiteit en drachtplanten op het bedrijf. Aan de hand van drachtkalenders en stuifmeelbemonsteringen van het bijenbrood is er gekeken naar de drachtsituatie voor honingbijen op de locaties, in combinatie met de ontwikkeling van de volken.

Meer aandacht voor bloei

De boeren hebben de komst van de bijenvolken als een verrijking voor hun bedrijf ervaren. Het project heeft de imker en de boeren meer inzicht gegeven in de relatie tussen landschapskwaliteit en de ontwikkeling van bijenvolken. Het is inzichtelijk gemaakt dat de toestand van de bijenvolken een spiegel vormt van het landschap en het

landbouwbedrijf. Bomen en struiken blijken in het voorjaar een belangrijk onderdeel voor de stuifmeelvoorziening. Later in het seizoen vormen kruiden en gewassen een belangrijke voedselbron. Er zijn subtiele veranderingen doorgevoerd in de bedrijfsvoering. Zo is er meer aandacht voor randenbeheer, keuze voor groenbemesters, maaimomenten en bouwplan (zaadteelt), zodat de bijen daar baat bij hebben. De grootste verandering is dat de boeren anders naar hun eigen bedrijf zijn gaan kijken, namelijk veel meer in de context van het omliggende landschap. Deelnemers zijn meer gaan waarnemen en hebben meer aandacht voor bloeiende landschapselementen in relatie tot insecten.

Bijenvolken zijn een middel, niet een doel

Meer kennis en inzicht in wat de bijenvolken van het landschap vragen, zorgen ervoor dat boeren eerder bereid zijn om aanpassingen te doen in de bedrijfsvoering en de inrichting van het bedrijf. De introductie van bijenvolken blijkt een middel om de zorg voor biodiversiteit en landschapskwaliteit onder de aandacht te brengen. De praktijk is echter ook weerbarstig. De verantwoordelijkheid hiervoor ligt niet alleen bij de boer zelf, maar ook bij de handelsketen, consumenten en alle actoren die in het landelijk gebied een rol spelen. Estafette Odin heeft met de oprichting van Odin-imkerij als ketenpartij het voortouw genomen om boeren hierin te ondersteunen.

Meer informatie

Wilt u meer weten over de resultaten van dit project? Lees dan de brochure 'Bijenvolken onderdeel van het landbouwbedrijf: bijdragen van boer tot burger voor een bloeiend platteland' (<http://www.louisbolk.org/nl/publicaties/publicatie/?pubID=3199>). Voor meer informatie kunt u contact opnemen met b.luske@louisbolk.nl. ●